

Pregledni naučni rad

UDK 343.53:336.741.1(497.6)

Mr.sc. Nataša Rakanović, doktorantica

Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

Dr. sc. Semir Šarić, docent

Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

ULOGA I ZNAČAJ UPRAVE ZA INDIREKTNO OPOREZIVANJE U SISTEMU SUZBIJANJA PRANJA NOVCA U BOSNI I HERCEGOVINI

Sažetak: Pranje novca predstavlja savremeni oblik imovinskog kriminala čija je svrha prikrivanje porijekla nezakonito stečenih sredstava pribavljenim krivičnim djelima organiziranog kriminaliteta radi njihovog uključivanja u legalne finansijske tokove. Proces pranja novca u teoriji i praksi najčešće se posmatra kroz tri međusobno povezane faze: plasman, slojevitost i integracija. Svaka od njih ima svoje specifične metode i rizike, a poreski organi imaju značajnu ulogu u njihovom otkrivanju.

U tom kontekstu, Uprava za indirektno oporezivanje ima ključnu ulogu u sistemu otkrivanja i sprječavanja pranja novca, naročito kroz svoje organizacione jedinice (Sektor za provođenje propisa, Sektor za carine, Sektor za poreze). Budući da poreske nepravilnosti gotovo uvijek prate nezakonite finansijske tokove, kontrola i nadzor poreskih aktivnosti omogućavaju identifikaciju sumnjivih obrazaca. Identifikacija i analiza poreskih nepravilnosti kroz praćenje neuobičajenih poreskih obrazaca (naglo povećanje ili smanjenje prihoda, lažni rashodi, prijavljivanje gubitaka bez realne osnove). Analiza nesrazmjera između prijavljenih prihoda i stvarnog životnog standarda poreskih obveznika. Poseban nadzor nad rizičnim djelatnostima (ugostiteljstvo, trgovina, nekretnine, igre na sreću, gotovinska plaćanja).

Kroz sistematsko praćenje, provjere dokumentacije, kontrolu deklaracija i razmjenu podataka — uključujući međunarodnu saradnju, poreski organi postaju ključna karika u lancu borbe protiv finansijskog kriminala. Standardi i mehanizmi koje propisuju međunarodne organizacije nameću obavezu harmonizacije zakonodavstva i jačanja institucionalnih kapaciteta. Bosna i Hercegovina kroz Upravu za indirektno oporezivanje i druge nadležne institucije postepeno usklađuje svoje mehanizme sa međunarodnim okvirima, čime se jača otpornost sistema na zloupotrebe o čemu ćemo provesti određena istraživanja te ukazati na slabe tačke sistema u cilju poboljšanja stanja.

Cilj rada je ukazati na modalitete rada i djelovanja Uprave za indirektno oporezivanje u sistemu otkrivanja i suzbijanja pranja novca, sa naglaskom na integrisanu

primjenu poreskih kontrola, analizu rizika i koordinaciju s drugim institucijama povećati efikasnost i jačanje ukupnog sistema u otkrivanju i suzbijanju pranja novca što će zasigurno doprinijeti ukupnoj borbi protiv pranja novca i dolaska do predikatnih krivičnih djela organizovanog kriminaliteta.

Ključne riječi: Organizovani kriminal, pranje novca, poreski organi, carinski organi, analiza rizika.

1. Uvod

Pranje novca predstavlja jedan od ključnih izazova savremenih finansijskih sistema i jedan je od najrasprostranjenijih instrumenata organizovanog kriminala. Kao kompleksan i višefazan proces, pranje novca omogućava kriminalnim grupama da nelegalno stečena sredstva ubace u legalne finansijske tokove, čime se prikriva njihovo porijeklo, priroda i pravo vlasništvo. Na globalnom nivou, ovaj fenomen ima ozbiljne ekonomske i bezbjednosne implikacije, uključujući destabilizaciju tržišta, narušavanje konkurentnosti i jačanje kriminalnih struktura.

U Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH), sistem borbe protiv pranja novca zasniva se na saradnji više institucija, među kojima posebno mjesto zauzima Uprava za indirektno oporezivanje BiH (u daljem tekstu: UIO BiH). Kao institucija odgovorna za carinski nadzor, sistem poreza na dodatu vrijednost (u daljem tekstu: PDV), akcize i kontrolu prekograničnog prometa, UIO BiH posjeduje jedinstvene instrumente i podatke koji omogućavaju identifikaciju sumnjivih finansijskih aktivnosti. Njena uloga dobija na značaju imajući u vidu da se najveći broj kriminalnih aktivnosti povezanih s pranjem novca odvija upravo u sektorima kojima UIO BiH upravlja-međunarodna trgovina, transport robe, fakturisanje i gotovinske transakcije. Kao institucija čije aktivnosti direktno utiču na transparentnost trgovinskih tokova, UIO BiH ima značajan operativni i analitički kapacitet u detekciji i prijavljivanju sumnjivih aktivnosti.

Cilj ovog rada je analiza uloge UIO BiH u cjelokupnom sistemu sprječavanja i otkrivanja pranja novca, uključujući njene nadležnosti, obaveze, operativne mehanizme i međunarodnu saradnju. Poseban naglasak stavlja se na praktični značaj UIO BiH u finansijskim istragama i na identifikaciju rizika koji proističu iz carinskog i poreskog sistema.

2. Pojam i definisanje pranja novca

Pranje novca predstavlja svako prikrivanje izvora protivpravno stečenog novca, kako bi on bio iskorišćen za obavljanje neke dopuštene djelatnosti ili sticanja imovine. Suština pranja novca je pretvaranje ilegalnog novca pribavljenog na nezakonit način u legalan novac, tj. novac sa pokrićem u zakonitom radu ili djelatnosti. Da bi se to postiglo, potrebno je u finansijskom, bankarskom ili drugom poslovanju, kroz jednu, a najčešće nekoliko naoko nepovezanih transakcija, postići legalitet novca.¹

Pranje novca bismo mogli definisati kao vrstu imovinskog kriminaliteta, čiji su ciljevi prikrivanje postojanja i porijekla nelegalno stečenih sredstava, i to uključivanjem tih sredstava transformacijom, prebacivanjem, razmjenjivanjem, prikrivanjem namjene miješanjem sa legalnim sredstvima ili na drugi način u legalne finansijske tokove, čime se osim porijekla nelegalno stečenih sredstava prikriva kriminalna djelatnost i ostvaruje krajnji cilj pranja novca – nesmetano korištenje prihoda od kriminalne djelatnosti i izbjegavanje kazne za izvršena krivična djela.²

Pranje novca označava aktivnosti usmjerene ka legalizaciji novca stečenog bavljenjem kriminalnim djelatnostima. Učesnici u pranju novca pribjegavaju

¹ Masnjak B., Kaselj Z., *Sprečavanje pranja novca*, Zagreb, 1998, str. 4.

² Bošković G., *Pranje novca*, Beograd, 2005. str. 23.

najraznovrsnijim finansijskim transakcijama, kako bi prikrili pravo porijeklo novca i učinili ga legalnim sredstvom prometa na tržištu novca, što im osigurava normalno korišćenje u poslovnim odnosima u kojima plasiraju svoj kapital.³

Prema Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti (u daljem tekstu: ZSPNFT), pranje novca podrazumijeva zamjenu ili prenos imovine, kada se zna da je imovina stečena kriminalnim aktivnostima ili učešćem u takvoj aktivnosti, a s ciljem prikrivanja ili zataškavanja nezakonitog porijekla imovine ili pružanja pomoći nekom licu koje je umiješano u takve aktivnosti radi izbjegavanja pravnih posljedica počinjenih radnji tog lica; prikrivanje ili zataškavanje prave prirode, izvora, mjesta porijekla, raspolaganja, kretanja, prava povezanih sa vlasništvom ili vlasništva nad imovinom kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnim aktivnostima ili činom učešća u takvim aktivnostima; sticanje, posjedovanje ili korišćenje imovine ako se zna u vrijeme prijema da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili učešćem u takvoj aktivnosti; učešće, udruživanje radi izvršenja, pokušaj izvršenja, pomaganje, podsticanje, olakšavanja i davanja savjeta pri izvršenju bilo koje od navedenih radnji.⁴

Stoga većina šema pranja novca uključuje korišćenje finansijskog sistema u nekoj fazi procesa transakcije. Zato su programi AML-a (Anti-Money Laundering) značajnu količinu napora usmjerili na proces "znaj svog klijenta" sa druge strane. Ovo je takođe razlog zašto banke zahtijevaju dokaz o porijeklu novca za iznose iznad određenog praga (15 000 eura), a veće transakcije automatski pokreću izveštaj o sumnjivoj transakciji. Međutim, ovaj se sistem obično zaobilazi jer kriminalni akteri dijele transakciju na mnogo manjih i prenose novac između različitih računa, domaćih i stranih, kako bi se povećao izgled zakonitosti.⁵

Radi se, dakle, o plasiranju nelegalno stečenog novčanog kapitala koji se nalazi van zakonskog prometa u legalne finansijske tokove, zahvaljujući čemu se s jedne strane, omogućava njegovo korištenje, a s druge strane, time se otežava dokazivanje kriminalne aktivnosti iz koje je proizašao "prljav" novac.⁶ Europol⁷ procjenjuje da vrijednost sumnjivih transakcija u Evropi doseže stotine milijardi eura, odnosno 1,3% bruto domaćeg proizvoda (u daljem tekstu: BDP) EU-a. Na globalnom nivou taj se iznos procjenjuje na 3 % svjetskog BDP-a.⁸

³ Kulić M., *Pranje novca, privredni kriminal i korupcija*, Institut za sociološka i kriminološka istraživanja, Beograd, 2001, str.180.

⁴ Član 2, Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, "Službeni glasnik BiH", br. 13/2024.

⁵ Intervju sa advokatom u Srbiji, novembar 2020. i ekonomskim stručnjakom u Bosni i Hercegovini, decembar 2020.godine, preuzeto Cartwright R., Amarhauser K., *Globalna inicijativa organizovanog kriminala, Ilegalni finansijski tokovi u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji*, januar 2022.godine., str.40.

⁶ Škulić, M: *Organizovani kriminalitet, pojam i krivičnoprocesni aspekti*, Beograd, 2003. s. 131., preuzeto Dr. Miloš Babić, sudija Suda Bosne i Hercegovine, *Krivično djelo pranja novca*

⁷ Agencija Europske unije za saradnju u provođenju zakona čija je zadaća pomagati tijelima za provjeru zakona u državama članicama EU-a i tako doprinijeti sigurnosti Evrope.

⁸ Evropski revizorski sud, 2021.godina, https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/aar21/aar21_hr.pdf.

Takođe i procjene Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda, pokazuju da nivo opranog novca danas doseže 2-5% svjetskog bruto društvenog proizvoda.⁹

3. Faze pranja novca

U stručnoj literaturi se često navode tri poznate faze procesa pranja novca, a to su: faza polaganje novca (*placement*), faza ležanja (*layering*) i faza integracije novca (*integration*).¹⁰

Plasiranje (*eng. placement*) – sredstva koja su proizašla iz nezakonitih aktivnosti (npr. trgovine drogom) plasiraju se po prvi put u finansijski sistem ili se koriste za kupovinu visokovrijednih roba ili imovine. Na primjer, kad se velika količina gotovine razdvaja na manje upadljive iznose koji se zatim direktno polažu na bankovne račune u različitim finansijskim ustanovama, a često se takav novac miješa sa prihodima od zakonitog poslovanja. U ovoj fazi je tzv. „prljavi novac“ najvidljiviji i najizloženiji otkrivanju.¹¹

Počiniocu prevare u ovom koraku problem mogu napraviti nacionalna zakonodavstva koja u većini slučajeva nameću potrebu prijavljivanja i obavještanja svih gotovinskih uplata ili isplata iznad određenog iznosa. Iz tih razloga počinitelj prevare vrši manje uplate koje su ispod cenzusa za prijavljivanje čime se daje privid zakonitosti transakcija. Postoji više tehnika kojima se može „unijeti“ prljav novac u legalne tokove, a najčešće su:

- Uplate manjih iznosa gotovog novca na račune finansijskih institucija - suština ove tehnike je da se vrši razdvajanje velikog pojedinačnog iznosa gotovog novca u manje sume za koje ne postoji zakonska obaveza prijavljivanja prilikom uplata u banci.
- Osnivanje fantomskih kompanija sa ciljem polaganja nelegalnog novca - ova tehnika je veoma jednostavna, formira se fantomska kompanija na čiji račun se sliva novac koji potiče iz nelegalnih radnji. Taj novac se dalje, najčešće, pozajmljuje drugoj kompaniji, da bi se oprao, i nakon određenog vremena se fantomska kompanija gasi;
- Korišćenje legalnih transakcija za „pranje“ nelegalnog novca - ova tehnika se zasniva na zloupotrebi legalnih transakcija za unos nelegalno stečenog novca. Novac dobijen iz legalnih transakcija se spaja sa nelegalnim novcem i na taj način se koristi za finansijske transakcije;¹²

⁹ Camdessus M., Money Laundering: the Importance of International Countermeasures, International Monetary Fund, Plenary meeting of the FATF, Paris, February 10, 1998. (<https://www.imf.org/en/news/articles/2015/09/28/04/53/sp021098>).

¹⁰ Cindori S., „Sustav sprječavanja pranja novca“, Finansijska teorija i praksa 31(1) 2007., str.56; preuzeto: Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu-Davor Iljkic.pdf

¹¹ Ibid.

¹² Petković, A., *Forenzička revizija: kriminalne radnje u finansijskim izveštajima*, Novi Sad, 2010.godina, preuzeto Univerzitet u Kragujevcu, Ekonimski fakultet, D. Dimitrijević: Metode otkrivanja i sprečavanja pranja novca i korupcije u Republici Srbiji, str.755.

Prikrivanje (*eng. layering*) – u ovoj fazi, provođenjem niza složenih transakcija pokušava se prikriti ili promijeniti stvarno porijeklo sredstava putem različitih operacija kojima se takva sredstva nastoje udaljiti od njihovog osnovnog izvora. Može takođe uključivati finansijsko poslovanje u inostranstvu putem raznih finansijskih institucija, korištenjem *offshore* kompanija, fiktivnih transfera i ugovora, navodnog zaduživanja, korištenjem sefova, kupovinom instrumenata plaćanja, gotovine, krijumčarenjem novcem, vođenjem duplog računovodstva, preprodajom nekretnina. Otkrivanje „prljavog novca“ u ovoj fazi postaje komplikovanije;¹³

Ovaj proces podrazumijeva primjenu više tehnika među kojima su najčešće:

- Korišćenje fantomskih i off-shore kompanija - preko kojih se mogu obavljati transakcije potkrijepljene odgovarajućom dokumentacijom i tako se nelegalan novac provlači kroz legalne transakcije;
- Pranje novca koristeći specifične okolnosti u pojedinim zemljama - mnogi počinioци prevara koriste određene specifične situacije u pojedinim zemljama (sankcije, građanski ratovi, regionalni sukobi) da u njima izvrše pranje novca;
- Pranje novca korišćenjem lažnih finansijskih institucija - način na koji se transakcije preko fantomskih kompanija koriste za pranje novca na sličan način se koriste i lažne finansijske institucije (najčešće banke). Ovakve lažne finansijske institucije se obično osnivaju za kratkoročne ciljeve pranja novca i služe samo za kriminalna djela;¹⁴

Integracija (*eng. integration*) – u ovoj fazi „prljavi novac“ doseže svoj cilj integrisanjem u finansijski sistem, legalnu ekonomiju ili se ponovo investira u kriminalne radnje čime njegovo otkrivanje postaje teško moguće.¹⁵

Postoji više tehnika za dalje uključivanje nelegalnog novca, i to:

- Plasiranje „opranog“ novca putem pozajmice – pojedinci ili kompanije koje su u prethodna dva koraka „oprale“ nelegalan novac mogu taj novac dalje da plasiraju putem klasičnih pozajmica drugim licima ili kompanijama. Ovom tehnikom počinioци ne samo da u potpunosti skrivaju trag prevarama, nego čak i zarađuju dodatne prihode u vidu kamata na pozajmljena sredstva;
- Formiranje kompanija za obavljanje uvozno-izvoznih poslova – kod ove tehnike, počinioци manipulacija osnivaju kompaniju za obavljanje uvozno-izvoznih

¹³ Ministarstvo finacija Republike Hrvatske, *Opće smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i finaciranja terorizma*, Zagreb, 2020. godina, str.9.

¹⁴ Petković, A., *Forenzička revizija: kriminalne radnje u finansijskim izveštajima*, Novi Sad, 2010.godina; preuzeto Univerzitet u Kragujevcu, Ekonimski fakultet, D. Dimitrijević: Metode otkrivanja i sprečavanja pranja novca i korupcije u Republici Srbiji, str.755.

¹⁵ Ministarstvo finacija Republike Hrvatske, *Opće smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i finaciranja terorizma*, Zagreb, 2020. godina, str.9.

poslova koristeći prethodno „opran“ novac. Kod ovih poslova novac vrlo lako ode u legalne tokove i teško je dokazati njegovo porijeklo;

- Ulaganje „opranog“ novca u nekretnine – kao i kod prethodnih tehnika manipulacija, i kod ove je problem što veliki broj zemalja za kupovinu nekretnina zakonski ne zahtijeva provjeru porijekla novca;
- Ulaganje „opranog“ novca u proces privatizacije društvenih kompanija – u zemljama u tranziciji (zemlje bivšeg Sovjetskog Saveza, zemlje bivše Jugoslavije, Poljska, Češka, Bugarska, itd) bilo je mnogobrojnih primjera kupovine pojedinih društvenih i državnih kompanija „opranim“ nelegalnim novcem.¹⁶

Proces pranja novca predstavlja jedan od najznačajnijih izazova za finansijske institucije i nadzorne organe, jer sofisticirane tehnike koje se primjenjuju u sve tri faze (plasiranju, prikrivanju i integraciji) omogućavaju kriminalnim grupama da nezakonito stečena sredstva pretvore u prividno legalan kapital. Iako je u prvoj fazi novac najizloženiji otkrivanju, kasnije faze čine trag sve složenijim, što otežava efikasnu kontrolu. Savremeni oblici kriminala, uključujući upotrebu offshore struktura, fiktivnih firmi i lažnih finansijskih institucija, dodatno komplikuju proces identifikacije nezakonitih tokova.

4. Metode pranja novca

Uporedno s tehnološkim razvojem društva, povećava se i broj sofisticiranih i kompleksnih metoda za prikrivanje porijekla nezakonito stečene imovine. Među mnoštvom metoda, u nastavku su izdvojene neke od najčešće korišćenih:

Višestruke transakcije – ako ista osoba u jednom danu obavi dvije ili više transakcija i ako ukupan iznos transakcija u jednom danu pređe propisani limit za utvrđivanje i provjeru identiteta stranke ili obavješćavanje Finansijsko obavještajnog Odjela Državne agencije za istrage i zaštitu (u daljem tekstu: FOO SIPA-e).

Fiktivna društva - prikrivaju oprana sredstva, dok „isturena preduzeća“ obavljaju zakonite poslovne aktivnosti u svrhu prikrivanja pranja novca. Ova se metoda često koristi u fazi prikrivanja, dok se procedura pranja novca sama po sebi može provoditi u nekoliko zemalja. Korištenje nominalnih predstavnika - ovo je najčešće korišćena metoda pranja novca u fazi plasiranja. Osoba koja želi prljavi novac uvesti u finansijski sistem, može pokušati prikriti porijeklo nezakonito stečene imovine uključivanjem nominalnog predstavnika kao što su član porodice, prijatelji ili poslovni poznanici koji uživaju povjerenje zajednice i obavljaju transakcije u „peračevu“ ime. Nominalni predstavnik tako lakše može izbjeći otkrivanje izvora prljavog novca.

Strukturiranje - uključuje strukturiranje većih iznosa gotovine iznad ograničenja za identifikaciju u manje iznose gotovinskih transakcija i njihovo plasiranje u finansijski sistem. Navedene manje iznose najčešće u sistemu deponovanja veći broj osoba čime „perač“ pokušava izbjeći otkrivanje odnosno obavezu obavješćavanja o gotovinskim transakcijama iznad određenog iznosa i obavezi identifikovanja stranke.

¹⁶ Petković, A., *Forenzička revizija: kriminalne radnje u finansijskim izveštajima*, Novi Sad, 2010.godina; preuzeto Univerzitet u Kragujevcu, Ekonimski fakultet, D. Dimitrijević: Metode otkrivanja i sprečavanja pranja novca i korupcije u Republici Srbiji, str.755.

Kupovina imovine gotovinom - prilikom gotovinske kupovine visokovrijednih dobara ili luksuznih proizvoda (nakita, vozila, jahti i slično) kao i nekretnina i zemljišta, imovina je najčešće registrovana na ime bliskog saradnika ili rođaka radi prikrivanja stvarnog vlasnika. Imovina se takođe često preprodaje radi prikrivanja njenog pravog porijekla i stvarnog vlasnika.

Kupovina/prodaja strane valute – nezakonito stečena sredstva koriste se za kupovinu strane valute koja se zatim najčešće transferira na bankovne račune u *offshore* finansijskim centrima širom svijeta.

Okrupnjavanje – manje denominacije (npr. 10 € ili 20 €) nezakonito stečenih novčanih sredstava, kao što su sredstva stečena od ulične preprodaje droge, razmjenjuju se za veće apoene (100 €, 200 € ili €500) radi lakšeg skrivanja novčanih sredstava pri prekograničnim kretanjima.¹⁷

Zbog širokog spektra tehnika koje se mogu kombinovati u svim fazama pranja novca, od inicijalnog plasiranja do finalne integracije, finansijski sistem ostaje pod stalnim pritiskom kriminalnih struktura. Stoga je neophodno kontinuirano unapređivanje mehanizama nadzora, jačanje kapaciteta institucija i razvoj modernih alata za praćenje transakcija kako bi se pravovremeno otkrile sumnjive aktivnosti i spriječila zloupotreba finansijskog sistema.

5. Zakonodavni okvir EU i BiH vezano za sprečavanje pranja novca

5.1. Zakonodavni okvir EU o sprečavanju pranja novca

Temeljni propisi kojima se u evropskom zakonodavstvu reguliše borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma jesu direktive, uredbe i konvencije.

U samim počecima suprotstavljanja pranju novca Organizacija ujedinjenih naroda (u daljem tekstu: OUN) donijela je Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci (Bečka konvencija iz 1998.). Slijedile su mnoge druge u srodnim područjima, npr. u području transnacionalnoga organiziranog kriminala, korupcije (u daljem tekstu: UNTOC) i drugima.¹⁸

¹⁷ Ministarstvo financija Republike Hrvatske, *Opće smjernice za provođenje Zakona o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma*, Zagreb, 2020. godina, str.10.

¹⁸ Pregled konvencija UN-a (An overview of the UN Conventions and Other International Standards Concerning Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism) izdat je u Beču, u januaru 2007.godine. International Money Laundering Information Network (IMoLIN) međunarodna je organizacija koju je osnovao OUN 1998. radi partnerstva i povezivanja međunarodnih organizacija uključenih u sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma. IMoLIN prikuplja informacije o regulativama pojedinih zemalja koje se odnose na sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma i traži načine za njihovo unapređivanje, a posebnu pažnju posvećuje unapređenju međunarodne saradnje. Za Evropsku uniju novije su Konvencija o kibernetičkom kriminalu iz 2002. i Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga krivičnim djelom i o finansiranju terorizma, iz 2005. Međutim, kudikamo je najvažnija za ovo područje Direktiva (EU) 2015/849 Evropskoga parlamenta i Vijeća od 20.05.2015.godine o sprečavanju korištenja finansijskoga sistema u svrhu

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti vrši se usklađivanje sa:

- a) Uredbom (EU) 2018/1672 Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2018. o kontrolama gotovine koja se unosi u Uniju ili iznosi iz Unije i stavljanju van snage Uredbe (EZ) br. 1889/2005;
- b) Direktivom (EU) 2015/849 Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. maja 2015. o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju van snage Direktive 2005/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ;
- c) Direktivom (EU) 2018/843 Evropskog parlamenta i Vijeća od 30. maja 2018. o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma i o izmjeni direktiva 2009/138/EZ i 2013/36/EU.¹⁹

5.2. Zakonodavni okvir BiH o sprečavanju pranje novca

BiH je usvajanjem ZSPNFT postala jedna od zemalja koja prema međunarodno priznatim standardima preduzima mjere i odgovornosti za otkrivanje, sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, što joj je ujedno bio i jedan od uslova koje je postavila međunarodna zajednica. Donošenjem Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti, a obzirom na specifično državno uređenje odrazilo se i na zakonodavna rješenja entiteta i Brčko Distrikta. Stupanjem na snagu Zakona o sprečavanju pranja novca na nivou BiH prestali su da važe entitetski zakoni o sprečavanju pranja novca.

ZSPNFT i provedbeni akti definišu obveznike provođenja mjera, saradnja i koordinacija, procjena rizika, prijavu sumnjivih transakcija i saradnju s FOO SIPA-e. UIO BiH, kroz kontrole i prijave, doprinosi otkrivanju “predikatnih” krivičnih djela (utaje, carinske prevare) koja vode do pranja novca.

6. Međunarodni standardi i obaveze BiH

BiH je obavezna da primjenjuje međunarodne standarde u oblasti borbe protiv pranja novca, naročito: - Organizacija za kontrolu i sprečavanje pranja novca (u daljem

pranja novca i finansiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) 648/2012 Evropskoga parlamenta i Vijeća te o stavljanju van snage Direktive 2005/60/EZ Evropskoga parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ. Slijedi Direktiva (EU) 2018/843 Evropskoga parlamenta i Vijeća od 30. 05.2018.godine o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma i o izmjeni direktiva 2009/138/EZ i 2013/36/EU; Međunarodne institucije i grupe koje se bave problemom pranja novca i finansiranja terorizma, <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/sprecavanje-pranja-novca-i-financiranja-terorizma>

¹⁹ Član 1.stav 2. Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, “Službeni glasnik BiH”, br. 13/2024.

tekstu: FATF)²⁰ preporuke, EU Direktive o sprečavanju pranja novca, standarde Svjetske carinske organizacije (u daljem tekstu: WCO), zahtjeve Komiteta eksperata za evaluaciju mjera protiv pranja novca i finansiranja terorizma (u daljem tekstu: MONEYVAL)²¹ evaluacija. Ovi standardi zahtijevaju od država da obezbijede efikasnu koordinaciju poreskih, carinskih, policijskih i finansijskih institucija.

6.1. FATF-ove smjernice za sprječavanje pranja novca

FATF je međuvladino tijelo koje radi na postavljanju međunarodnih standarda sa ciljem sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i štete koja se nanosi društvu. Ono sarađuje sa devet regionalnih tjela u stilu FATF-a. Kako bi se osigurao koordinisani globalni odgovor i podrška nadležnim tijelima da krenu u potragu za imovinom stečenom organizovanim kriminalom, razvila je takozvane "Preporuke FATF-a".²²

FATF je tijelo koje razvija i unaprjeđuje politiku na nacionalnom i međunarodnom nivou za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma. FATF takođe nadzire napredak svojih zemalja članica u implementaciji potrebnih mjera, vrši reviziju mjera za borbu protiv kriminalnih radnji te unaprjeđuje provedbu mjera na globalnom nivou.

Preporuke FATF-a utvrđuju sveobuhvatan i konzistentan okvir mjera koje bi zemlje trebale provesti kako bi se borile protiv pranja novca i finansiranja terorizma, kao i protiv finansiranja širenja oružja za masovno uništenje. Zemlje imaju različite pravne, administrativne i operativne okvire i različite finansijske sisteme, te stoga ne mogu sve preduzeti identične mjere za suprotstavljanje ovim prijetnjama. Preporuke FATF-a, stoga, postavljaju međunarodni standard koji bi zemlje trebale provesti putem mjera prilagođenih njihovim specifičnim okolnostima. Preporuke FATF-a utvrđuju osnovne mjere koje bi zemlje trebale imati na snazi kako bi: identifikovali rizike i razvili politike i domaću koordinaciju; provodili mjere protiv pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja širenja oružja za masovno uništenje; primjenjivali preventivne mjere za finansijski sektor i druge određene sektore; utvrdili ovlaštenja i odgovornosti za nadležne organe (npr. istražne, organe za provođenje zakona i nadzorne organe) i druge institucionalne mjere; povećali transparentnost i dostupnost informacija o stvarnom vlasništvu pravnih lica i aranžmana; i olakšali međunarodnu saradnju.²³

²⁰ FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) je međuvladino tijelo osnovano 1989. godine na forumu zemalja G7 u Parizu. U ovom članstvu su 31 država i dvije međunarodne regionalne organizacije, te Evropska komisija.

²¹ Komitet stručnjaka za procjenu mjera protiv pranja novca i finansiranja terorizma - MONEYVAL (Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism).

²² FATF, Ko smo mi, <https://www.fatf-gafi.org/about/>.

²³ Originalnih četrdeset preporuka FATF-a sastavljene su 1990. godine kao inicijativa za borbu protiv zloupotrebe finansijskih sistema od strane osoba koje peru novac od droge. Preporuke su 1996. godine prvi put revidirane kako bi odražavale trendove i tehnike pranja novca koji se razvijaju, te kako bi proširile svoj opseg daleko izvan pranja novca od droge. U oktobru 2001. godine, FATF je proširio svoj mandat kako bi se bavio pitanjem finansiranja terorističkih djela i terorističkih organizacija, te je preduzeo važan korak kreiranjem osam (kasnije proširenih na devet)

FAFT objavljuje tzv. „crnu listu“ s popisom država koje predstavljaju visoki rizik te ističe da je u odnosu na stranke iz tih država potrebno primijeniti mjere pojačane dubinske analize. Trenutno su kao takve identifikovane Iran, Demokratska Narodna Republika Koreja i Mjanmar te su uvrštene na listu visokorizičnih trećih država Evropske komisije²⁴

Takođe, FATF objavljuje i tzv. „sivu listu“ država koje su pod povećanim prismotrom, a koje aktivno rade sa FATF-om na ispravljanju nedostataka u vlastitim sistemima za borbu protiv pranja novca, finansiranja terorizma te proliferacije oružja za masovno uništenje. U odnosu na stranke iz tih država prema FATF-u nije potrebno primijeniti mjere pojačane dubinske analize stranke, samo iz razloga što stranke dolaze iz tih država, ali ta okolnost svakako može biti faktor procjeni rizičnosti stranke.²⁵ Na snagu je stupila Delegirana uredba Komisije od 07.05.2020.godine, kojom je revidirana lista visokorizičnih trećih zemalja. Revidirana lista je u većoj mjeri usklađena i sa listom FATF-a.

BiH od 09.07.2020.godine službeno nije na listi visokorizičnih trećih zemalja EU sa strateškim nedostacima u svom režimu sprečavanja pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma koji predstavljaju znatnu prijetnju finansijskom sistemu Unije.²⁶

FATF ima ključnu ulogu u uspostavljanju međunarodnih standarda za sprečavanje pranja novca, finansiranja terorizma. Njegove preporuke predstavljaju globalni okvir koji države prilagođavaju vlastitim pravnim i institucionalnim uslovima. Putem „crne“ i „sive“ liste FATF identifikuje zemlje s visokim rizicima ili nedostacima u sistemu, čime utiče na primjenu pojačanih mjera nadzora i procjenu rizika u međunarodnim finansijskim

posebnih preporuka o finansiranju terorizma. Preporuke FATF-a su drugi put revidirane 2003. godine, a njih je, zajedno sa posebnim preporukama, podržalo preko 180 zemalja i univerzalno su priznate kao međunarodni standard za sprječavanje pranja novca i suzbijanje finansiranja terorizma (AML/CFT). Posljednju su reviziju Preporuke FATF-a doživjele 2012. godine, na osnovu zaključka trećeg kruga sistema evaluacije za kršenje pranja novca i finansiranja terorizma u državama članicama kao i saradnju sa drugim sličnim tijelima na regionalnom i međunarodnom nivou, poput Svjetske banke, Ujedinjenog naroda, Monetarnog fonda. Zahtjevi revizije podrazumijevaju prilagodbu novim tehnikama i trendovima pranja novca i drugim modalitetima narušavanja integriteta i stabilnosti finansijskog sistema. Kako je rasla opasnost od pranja novca i širenja terorizma, revidirane preporuke su povećale zahtjeve s naglaskom na unaprjeđenje okvira za upravljanje i umanjeње identifikovanih rizika u zemljama visokog rizika. Tako bi veći nivo utvrđenog rizika implicirala i provjereno jačih mjera kontrole; International standards on combating money laundering and financing of terrorism&proliferation, The FATF Recommendations, Updated October 2025, <https://www.fatf-gafi.org> (pristupljeno 07.11.2025.godine)

²⁴ Ministarstvo financija Republike Hrvatske, Lista visokorizičnih trećih država sa strateškim nedostacima u sustavima sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma (ažurirano – lipanj 2025.), str. 2., dostupno na <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/inspektorat/Dokumenti/Lista%20visokorizi%C4%8Dnih%20tre%C4%87ih%20dr%C5%BEava%20-%20lipanj%202025.pdf> (pristupljeno: 07.11.2025.godine)

²⁵ Ibidem, str. 2-3.

²⁶ Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, www.mpr.gov.ba, (pristupljeno 10.10.2025.godine)

transakcijama. Zahvaljujući napretku u jačanju svog sistema, BiH od jula 2020. godine više nije na listi visokorizičnih trećih zemalja EU, što potvrđuje napredak države u ispunjavanju međunarodnih standarda FATF-a.

6.2. Uloga MONEYVAL-a

MONEYVAL²⁷ je odbor za evaluaciju i implementaciju mjera za sprečavanje pranja novca pri Vijeću Europe. Cilj MONEYVAL-a je osigurati da zemlje članice imaju efikasan sistem za borbu protiv finansijskog kriminala te da su usklađene s međunarodnim standardima kao što su npr. preporuke FATF-a, Konvencije UN-a, te Direktive Europskog Parlamenta i Vijeća.

U oktobru 2022. godine započet je postupak 5. kruga Moneyval evaluacije za BiH u okviru kog se sveobuhvatno ocjenjuje usklađenost propisa i efikasnost tijela i institucija BiH, RS, FBiH i BD BiH u oblasti sprečavanja, otkrivanja i borbe protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti sa međunarodnim standardima koji se ogledaju u 40 preporuka FATF.²⁸

MONEYVAL je objavio izvještaj u kojem poziva BiH da poboljša svoje mjere za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Procjena ističe umjerenu efikasnost u devet od jedanaest oblasti, uključujući razumijevanje rizika, međunarodnu saradnju, korišćenje obavještajnih podataka i istrage pranja novca/finansiranja terorizma. Međutim, u ovim oblastima su potrebna značajna poboljšanja. Izvještaj naglašava potrebu za fundamentalnim poboljšanjima u primjeni finansijskih sankcija OUN-a i u identifikovanju i ublažavanju rizika od finansiranja terorizma u neprofitnom sektoru.

Iako su istrage pranja novca dovele do osuđujućih presuda, one su samo djelimično usklađene sa profilom rizika zemlje, a naponi za konfiskaciju zahtijevaju značajno poboljšanje. Gonjenja i osuđujuće presude za pranje novca nisu u skladu sa profilom rizika, a postoje ograničenja u razumijevanju rizika.

Banke pokazuju dobro razumijevanje rizika od pranja novca/terorizma finansiranja i adekvatnu dužnu pažnju prema klijentima, ali sektori, kao što su notari i druga određena nefinansijska preduzeća i profesije, zaostaju u primjeni pojačanih kontrola na politički eksponirane osobe. Bankarski supervizori imaju sveobuhvatno razumijevanje rizika od pranja novca, ali u većini drugih sektora, koncept identifikacije i procjene rizika

²⁷ Posebni odbor stručnjaka Vijeća Europe MONEYVAL, osnovan je 1997. godine i zadužen za praćenje provođenja mjera za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Komitet stručnjaka za procjenu mjera protiv pranja novca i finansiranja terorizma - MONEYVAL je stalno tijelo za praćenje Savjeta Evrope, kome je povjereno zaduženje za procjenu usklađenosti sa glavnim međunarodnim standardima za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma i efikasnosti njihove primjene, kao i zaduženje za davanje preporuka nacionalnim vlastima u pogledu neophodnih poboljšanja njihovih sistema. Kroz dinamičan proces međusobnih procjena, recenzija i redovnog praćenja svojih izveštaja, MONEYVAL ima za cilj da poboljša kapacitete nacionalnih vlasti za efikasniju borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma; Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism, <https://www.coe.int/en/web/moneyval/home>, (pristupljeno 01.11.2025. godine)

²⁸ SIPA, *Pranje novca i financiranje terorističkih aktivnosti, Statistički podaci i otkrivene tipologije u 2024. godini*, 2025. godina, str 17.

je još uvek u povoju. Mjere za sprečavanje zloupotrebe pravnih lica otežavaju nedovoljna koordinacija na nivou države. Međunarodna saradnja je generalno dobra, ali agencije za sprovođenje zakona nisu proaktivne u traženju policijske saradnje u pogledu rizika od finansiranja terorizma.

Na osnovu rezultata svoje evaluacije, MONEYVAL je odlučio da primjeni svoju pojačanu proceduru praćenja i pozvao BiH da podnese izvještaj u decembru 2026. godine.²⁹

U BiH lokalne (fiktivne) kompanije navodno posuđuju novac iz inostranstva, uključujući kompanije sa sjedištem u Persijskom zalivu, gde lokalne vlasti ne mogu utvrditi izvor sredstava. Zatim koriste te pozajmice za ulaganje u lokalne nekretnine, otvaranje drugih kompanija ili kupovinu opreme.³⁰ Procjene MONEYVAL-a potvrđuju korištenje "internih pozajmica" između kompanija koje pripadaju istom vlasniku, kao i korištenje "fantomskih firmi" za legalizovanje i preusmjeravanje sredstava.

6.3. Izvještaja MONEYVAL (decembar 2024) za BiH koji se odnose na aktivnosti UIO BiH

Ovaj izvještaj sažima mjere za sprečavanje pranja novca i borbu protiv finansiranja terorizma (AML/CFT)³¹ koje su bile na snazi na dan posjete na licu mjesta. Analizira nivo usklađenosti sa 40 preporuka Radne grupe za finansijske akcije (FATF) i nivo efikasnosti sistema za AML/CFT, te preporučuje kako bi se sistem mogao ojačati. Ova evaluacija je zasnovana na Preporukama FATF-a iz 2012. godine i pripremljena je korištenjem Metodologije iz 2013. godine. Evaluacija je zasnovana na informacijama koje je dostavila zemlja i informacijama koje je evaluacijski tim dobio tokom svoje posjete zemlji od 12. februara 2024. do 28. februara 2024. godine.

BiH je prethodno podvrgnuta međusobnoj evaluaciji FATF-a 2014/2015. godine, provedenoj prema metodologiji FATF-a iz 2004. godine.³²

6.3.1. Rizici od pranja novca i finansiranja terorizma

Sljedeća krivična djela kreiraju najveće količine "prljavog" novca u BiH:

²⁹ Council of Europe, Ured Vijeća Evrope u Sarajevu, <https://www.coe.int/bs/web/sarajevo/-/bosnia-and-herzegovina>, (pristupljeno 01.11.2025.godine)

³⁰ Capital, *Borba protiv pranja para u BiH na početnom, kriminalci na profesionalnom nivou*, 1 November 2019, <https://www.capital.ba/borba-protiv-pranja-para-u-bih-napocetnom-kriminalci-na-profesionalnom-nivou/>.

³¹ Law on Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism -Zakon o sprečavanju pranja novca i borbi protiv finansiranja terorizma, 2024.godina.

³² Council of Europe, Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures Bosna i Hercegovina, decembar 2024, str. 19; Izvještaj o evaluaciji za 2014. godinu je objavljen i dostupan je na: <https://rm.coe.int/report-on-fourth-assessment-visit-anti-money-laundering-and-combating-/1680715b43>

- a) visoka prijetnja - korupcija (s rastućim trendom), poreska krivična djela (s trendom bez promjene) i organizovani kriminal/kriminalno udruživanje (s trendom bez promjene);
- b) srednja/visoka prijetnja - ilegalna trgovina i proizvodnja opojnih droga (s rastućim trendom) i prevara (s trendom bez promjene), pretežno putem društvenih mreža i interneta; i
- c) srednja prijetnja - opšti kriminal (s trendom smanjenja), pretežno vezan za imovinu, druga krivična djela protiv privrede (osim poreskih krivičnih djela) (s trendom smanjenja) i krivična djela vezana za trgovinu ljudima i krijumčarenje ljudi (s trendom smanjenja).³³

6.3.2. Ključni nalazi i preporučene akcije

- a) BiH treba da uvede jasnu politiku na državnom nivou, kojom bi se definisala obaveza sistematskog traženja međunarodne saradnje prilikom istraživanja krivičnih djela pranja novca, povezanih predikatnih krivičnih djela, u skladu sa svojim profilom rizika.
- b) BiH treba da razvije sistem upravljanja slučajevima, koji bi podržao blagovremeno izvršenja zahtjeva za međusobnu pravnu pomoć i ekstradiciju.
- c) FOO SIPA³⁴ treba da preduzme mjere za uspostavljanje mehanizama i procedura za određivanje prioriteta u slučajevima u svrhu blagovremene saradnje sa stranim finansijsko obavještajnim odjelima.
- d) FOO SIPA-e treba proaktivnije da teži međunarodnoj saradnji prilikom analize slučajeva sa međunarodnim elementima.
- e) Vlasti treba da poboljšaju koordinaciju međunarodne policijske saradnje.
- f) BiH treba da uspostavi mehanizam za vođenje jasne i održive statistike o međunarodnoj saradnji na svim nivoima pomoći (saradnja sa organima za sprovođenje zakona, saradnja FOO SIPA-e, međusobna pravna pomoć, saradnja između nadzornih tela) kako bi se utvrdilo da li je saradnja u skladu sa nalazima procjene rizika.
- g) BiH treba da izmijeni Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći kako bi eksplicitno predvidilo izvršenje stranih zahtjeva za oduzimanje i konfiskaciju imovine.
- h) UIO BiH treba da poboljša svoju ulogu u sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma i da traži saradnju posebno za svrhe sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma kada je to relevantno.³⁵

³³ Ibid, str.20

³⁴ Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA), Finansijsko-obavještajni odjel jedina je finansijsko-obavještajna jedinica u BiH koja funkcioniše u skladu sa obavezujućim međunarodnim standardima u oblasti sprečavanja i borbe protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Finansijsko-obavještajni odjel postao je operativan 28.12.2004. godine, a 29.06.2005.godine primljen je u Egmont grupu finansijsko-obavještajnih jedinica; <http://www.sipa.gov.ba/hr/o-nama/struktura/organizacijska-struktura/financijsko-obavjestajni-odjel>

³⁵ Council of Europe, Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures Bosna i Hercegovina, decembar 2024, str.173

Napominje se da UIO BiH ne sarađuje sa stranim kolegama posebno u svrhu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma.³⁶ Dostavljeni su ograničeni dokazi o korišćenju informacija iz otvorenih izvora. Takođe, u odsustvu prijavljenih sumnji od strane UIO BiH o prekograničnom transportu gotovine, FOO SIPA-e nije bio u poziciji da pokrene relevantne slučajeve.³⁷

BiH je implementirala sistem deklaracije, gdje sva gotovina ili računi za imovinu jednaki ili veći od 10.000 eura moraju biti prijavljeni carinskim organima. FOO SIPA-e treba da prima obavještenja o svakom prijavljenom fizičkom transportu gotovine ili otkrivenom fizičkom transportu nepraćene gotovine od UIO BiH, kao i o neprijavljenoj gotovini ili prevozu preko granice koji izaziva sumnju na pranje novca ili finansiranje terorizma. Podaci o transferima gotovine preko granice dostavljaju se FOO SIPA-e u zakonski propisanim rokovima (3 dana). Smatra se da deklaracije ne odražavaju pravu sliku transporta gotovine. Štaviše, UIO BiH nije bila upoznata sa svojom obavezom da obavijesti FOO SIPA-e o transportu gotovine koji izaziva sumnju na pranje novca ili finansiranje terorizma i shodno tome, izveštaji ove prirode nisu podnijeti. Uzimajući u obzir široku upotrebu gotovine u BiH i činjenicu da se zemlja nalazi na balkanskoj ruti šverca droge, nedostatak prijavljenih sumnji u vezi sa gotovinom nije u skladu sa očekivanjima Poreske uprave, s obzirom na profil rizika zemlje i izloženost ilegalnim aktivnostima sa intenzivnim korišćenjem gotovine.³⁸

Visoko sudsko i tužilačko vijeće (u daljem tekstu: VSTV) je objavio neobavezujuće Smjernice o saradnji između službenika za sprovođenje zakona i tužilaca. Cilj dokumenta je promocija saradnje između organa za sprovođenje zakona i tužilaca u istrazi korupcije, organizovanog kriminala i pranja novca. U praksi, komunikacija se uglavnom odvija putem neformalnih kanala, na sastancima i diskusijama licem u lice, uz nedovoljno korišćenje formalnih mehanizama saradnje i razmjene informacija, kao što su radne grupe ili operativne radne grupe. Pored toga, potpisan je Memorandum o razumijevanju između UIO BiH i Tužilaštva BiH za otkrivanje i gonjenje počinitelja krivičnih dela u oblasti indirektnih poreza, iako postoje ograničeni dokazi o rezultatima njegovih sastanaka koji bi u potpunosti pokazali njegovu efikasnost.³⁹

Za identifikaciju slučajeva pranja novca koristi se niz informacija, kao što su: informacije iz otvorenih izvora, krivične prijave, informacije koje su objavile FOO SIPA-e, kao i nalazi paralelnih finansijskih istraga sprovedenih uz krivične istrage u krivičnim delima koja generišu prihod. Međutim, nema dokaza koji bi pokazali da se prijave gotovine ili zahtjevi za međusobnu pravnu pomoć koriste za otkrivanje novih slučajeva pranja novca.

Istražni organi imaju neophodne istražne tehnike, uključujući i posebne, i redovno ih koriste za identifikaciju i dokazivanje krivičnih djela pranja novca. Ljudski i tehnički resursi dodijeljeni različitim organima za sprovođenje zakona su razumni, pri čemu su SIPA i istražna jedinica FOO najiskusnije jer, na osnovu teritorijalnih nadležnosti, rješavaju najsloženije slučajeve pranja novca. Nasuprot tome, odeljenju za sprovođenje zakona poreskih organa i UIO BiH nedostaje stručnost u identifikaciji i istrazi krivičnih

³⁶ Ibid, str.15

³⁷ Ibid, str.65

³⁸ Ibid, str.71

³⁹ Ibid, str.76

djela pranja novca, što se može smatrati značajnim problemom s obzirom na to da krivična djela vezana za porez predstavljaju veliku prijetnju od pranja novca. Njihov glavni fokus je na istrazi poreskih krivičnih djela.⁴⁰

Carinski organi treba da poboljšaju svoje razumijevanje rizika od pranja novca/terorizma i da prijave sumnje na pranje novca/terorizam finansiranja u vezi sa prekograničnim kretanjem gotovine FOO SIPA-e.⁴¹

6.4. Odgovor UIO BiH na Izvještaj MONEYVAL-a nakon 5-tog kruga evaluacije BiH

Stručni tim za provođenje Akcionog plana FATF, predložio je konkretne mjere za unapređenje rada UIO u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti (AML/CFT)

Planom su, između ostalog, predviđene sljedeće ključne aktivnosti:

- Unapređenje analize rizika i osiguranja dostupnosti tačnih i ažurnih statističkih podataka za buduće procjene rizika;
- Izrada standarda za analizu o uticaju neformalne ekonomije i upotrebe gotovine u spoljnotrgovinskom prometu i unutrašnjem PDV prometu.
- Izmjene i dopune Plana obuka za 2025.godinu;
- Organizacija radionica za srednji menadžment iz oblasti devizno valutne kontrole i AML mjera;
- Izrada i primjena akata koji se odnosi na prenos gotovine preko granice i razmjenu podataka u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma;
- Unapređenje saradnje sa svim institucijama u BiH i sa tužilaštvima, naročito u segmentu poreskih utaja i finansijskih istraga.

Predložene mjere UIO BiH predstavljaju konstruktivan i nužan odgovor na nalaze iz petog kruga MONEYVAL evaluacije. Fokus na poboljšanju prikupljanja statističkih podataka, boljoj razmjeni informacija i izgradnji evidencija o rizičnim transakcijama pokazuje pomak ka sistematičnijem pristupu u identifikaciji i ublažavanju rizika od pranja novca. Posebno je značajan naglasak na rizičnim obrascima poput fantomskih firmi, pozajmica, digitalne imovine i transakcija između povezanih lica, što je u skladu sa savremenim tipologijama finansijskog kriminala. Posebno je značajno što se naglasak stavlja na edukaciju kadra i jačanje kapaciteta srednjeg menadžmenta, kao i na poboljšanje institucionalne saradnje sa tužilaštvima i drugim nadležnim organima.

Ako se implementiraju kvalitetno i u zadatim rokovima, ove aktivnosti mogu značajno doprinijeti jačanju uloge UIO BiH u otkrivanju finansijskog kriminala, povećanju efikasnosti nadzora i boljem ispunjavanju međunarodnih standarda.

⁴⁰ Ibid, str.78

⁴¹ Ibid, str.60

U julu 2025. godine u UIO BiH, a u okviru Twinning projekta „Jačanje kapaciteta UIO“, održana je napredna obuka na temu prenosa gotovine preko granice, sprječavanja pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma.

Obuka je organizovana tako da je 30% program činila osnovna obuka, a 70% sadržaja je pripadalo naprednoj obuci za poreske inspektore, istražitelje, zaposlene u grupi za sprečavanje krijumčarenja i prekršaja, kao i vođe smjena na carinskim referadama i graničnim prelazima.

Obuci je prisustvovalo 30 službenika s graničnih prelaza, aerodroma, iz grupa za sprečavanje krijumčarenja i prekršaja, grupa za istrage, organizacijskih jedinica Sektora za poreze i Sektora za carine, kao i članovi stručnog tima za sprovođenje Akcijskog plana FATF-a.

Program obuke obuhvatio je:

- osnove sprečavanja pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma,
- carinsku kontrolu i upravljanje rizikom,
- pravni okvir za prijavu gotovine,
- analizu studija slučaja,
- praksu zemalja članica EU,
- simulacione vježbe scenarija i
- testiranje polaznika.

Na kraju su predstavljeni rezultati testiranja i preporuke za buduće obuke vezane uz kontrolu gotovine, sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.⁴²

7. Procjena prijetnje od pranja novca

U skladu s FATF metodologijom koja predviđa ažuriranje Procjene rizika svake dvije godine, Ministarstvo sigurnosti BiH se zadužuje za izradi i dostavi Vijeću ministara BiH na usvajanje Nacrt odluke za izradu dopune procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma. Također se zadužuje Ministarstvo sigurnosti BiH da izradi prijedlog odluke kojim bi se riješio mehanizam koordinacije i prevencije pranja novca i finansiranja terorizma u BiH, kao privremenog rješenja ovog pitanja do stupanja odgovarajućih zakonskih rješenja kojim bi se riješilo ovo pitanje;⁴³

Dopuna Procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u BiH za period 2022-2024. godina i Akcioni plan za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u BiH za period 2022-2024. godine.⁴⁴

⁴² <https://www.uino.gov.ba/portal/bs/novosti/odrzana-obuka-o-prenosu-gotovine-preko-granice-sprecavanju-pranja-novca-i-borbi-protiv-finansiranja-terorizma/>

⁴³ Vijeće Ministara BiH, Zaključci sa sjednica, <https://cms.vijeceministara.gov.ba/hr/portal/objava/zakljucci-18-sjednice-vijeca-ministara-bosne-i-hercegovine-odrzane-22-10-2020-godine-637>

⁴⁴ Dana 30.03.2023. godine, na svojoj 7. sjednici, Vijeće ministara BiH je usvojilo Dopunu Procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2022-2024. godina i Akcioni plan za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2022-2024. godina. Aktivnosti su realizovane u osam tematskih cjelina vezano za pranje novca od strane podgrupa. Podgrupa za izradu procjene prijetnje od pranja novca koristila je u svom radu podatke VSTV iz Sistema za automatsko upravljanje tužilačkim predmetima, podatke prikupljene

U nastavku teksta daje se samo rezime izvještaja Podgrupa za izradu procjene prijetnje od pranja novca⁴⁵

Sveukupna prijetnja od pranja novca u BiH ocijenjena je kao „srednja/visoka“, sa trendom „bez promjena“. Domaća prijetnja od pranja novca je procijenjena kao „srednja/visoka“, sa trendom „bez promjena“, dok je prijetnja od pranja novca iz inostranstva procijenjena kao „srednja“, sa trendom „povećanje“. Prijetnja od pranja novca s neutvrđenim porijeklom je procijenjena kao „srednja/niska“, sa trendom „povećanje“.

Kada je u pitanju **porijeklo opranih prihoda**, za sredstva koja potiču iz domaće jurisdikcije, prijetnja je procijenjena kao „srednje/visoka“, sa trendom „bez promjena“, za sredstva koja potiču iz stranih jurisdikcija prijetnja je procijenjena kao „srednje/niska“, sa trendom „povećanja“, za sredstva koja potiču i iz domaće i iz stranih jurisdikcija prijetnja je procijenjena kao „srednja“, sa trendom „bez promjena“, te za sredstva čija se zemlja porijekla ne može utvrditi (nepoznata, nije naveden podatak) prijetnja je procijenjena kao „srednja“, sa trendom „povećanja“.

Kao **KD koja generišu najveće iznose „prljavog“ novca**, odnosno „visokom prijetnjom“ ocijenjena su: koruptivna krivična djela (u daljem tekstu:KD) (sa trendom „povećanja“), poreska KD (sa trendom „bez promjena“) i KD organizovani kriminal/udruživanje (sa trendom „bez promjena“). „Srednje/visokim“ su ocijenjena KD neovlaštenog prometa i proizvodnje opojnih droga (sa trendom „povećanja“) i KD Prevara (sa trendom „bez promjena“). „Srednjom prijetnjom“ su ocijenjena KD opšteg kriminala (sa trendom „smanjenje“), ostala KD protiv privrede (osim poreskih KD sa trendom „smanjenje“) i KD vezana za trgovinu ljudima i krijumčarenje ljudi (sa trendom „smanjenje“).

U pogledu **procjene prekogranične prijetnje** ocjenom srednje/visok su ocijenjeni Hrvatska, Srbija, Njemačka i Slovenija, ocjenom srednje, ocijenjeni su: Austrija, Švajcarska i Crna Gora, ocjenom srednje/nizak, ocijenjeni su: Italija, Velika Britanija, Turska, SAD, Holandija i Švedska, dok su ocjenom nizak ocijenjeni: Albanija, Francuska, Belgija, Rusija, Mađarska, Češka i Hong Kong.

Ocjenom nizak ocijenjena je takođe i druga grupa posmatranih zemalja, odnosno: Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Libija, Egipat, Sirija, Kuvajt, Jordan, Oman, Katar i Jemen. Više off shore zemalja, zbog malog broja predmeta u kojima se pojedinačne zemlje pojavljuju izuzete su iz daljeg razmatranja. Međutim, Podgrupa je konstatovala da zemlje finansijski centri, odnosno off-shore zemlje kao grupacije i dalje predstavljaju visoku prijetnju.

Kada su u pitanju **sektori i drugi uočeni specifični modaliteti značajni za prijetnju od pranja novca**, visokom prijetnjom su ocijenjeni sektor banaka i nekretnine (sa trendom bez promjene).

od relevantnih institucija u BiH, druge strateške dokumente te druge javno dostupne publikacije i materijale; Dopune procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u BiH za period 2022-2024. godina; <http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=24241&langTag=bs-BA> (pristupljeno 02.11.2025.godine)

⁴⁵ Detaljan opis sa tabelarnim prikazima vidjeti na: <http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=24241&langTag=bs-BA>

Srednje/visokom prijetnjom su ocijenjeni notari. Srednja prijetnja je procijenjena za sector doznaka - brzi prenos novca (Western union i druge doznake) i pošte (sa trendom smanjenja).

Srednja/niska prijetnja je procijenjena za: vrijednosne papire/hartije od vrijednosti (sa trendom smanjenja), mjenjačnice, kasina, trgovce dragocjenim metalima i kamenjem, revizore, računovođe, knjigovođe, pružaoce usluga mikrokredita (sa trendom bez promjene), advokate i kladionice. Niska prijetnja je procijenjena za sektor osiguranja (sa trendom bez promjene), pružaoce usluga lizinga (sa trendom smanjenja) i Nevladine organizacije (NVO).

Sveukupna procjena od prijetnje	Prijetnja od PN				
	Visoka	Srednja/visoka	Srednja	Srednja/niska	Niska
Koruptivna KD	X				
Poreska KD	X				
KD organizovani kriminal/udruživanje	X				
Sektor banaka, sektor nekretnina	X				
Domaća prijetnja od PN		X			
Sveukupna prijetnja		X			
Domaća jurisdikcija		X			
KD neovlaštenog prometa i proizvodnje opojnih droga		X			
KD prevara		X			
Hrvatska, Srbija, Njemačka, Slovenija		X			
Notari		X			
Prijetnja od PN iz inostranstva			X		
Domaća i strana jurisdikcija			X		
Zemlja porijekla se ne može utvrditi (nepoznata, nije naveden podatak)			X		
KD opšteg kriminala			X		
ostala KD protiv privrede			X		
KD klijumčarenje ljudi			X		
KD trgovine ljudima			X		
Austrija, Švicarska, Crna Gora			X		
Sektor doznaka-brzi prenos novca (Western Union) i pošte			X		
Prijetnja od PN sa neutvrđenim porijeklom				X	
Strana jurisdikcija				X	
Italija, Velika Britanija, Turska, SAD, Holandija, Švedska				X	
Vrijednosni papiri, mjenjačnice, kasina, trgovci dragocjenim metalima i kamenjem, revizori, računovođe, knjigovođe, pružaoce usluga mikrokredita, advokati, kladionice				X	

Albanija, Francuska, Velgija, Rusija, Mađarska, Češka, Hong Kong					X
Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Libija, Egipat, Sirija, Kuvajt, Jordan, Oman, Katar, Jemen					X
Sektor osiguranja, pružaoci usluga lizinga, NVO					X

Izvor: Ministarstvo bezbjednosti BiH, podaci objedinjeni u jednu tabelu

Na osnovu izvršene procjene prijetnje od pranja novca u BiH može se zaključiti da ukupna izloženost države ovom riziku ostaje na nivou srednje do visoke, uz relativno stabilan trend. Iako domaća prijetnja zadržava isti intenzitet, primjetno je postepeno povećanje prijetnje iz inostranstva te porast udjela sredstava čije porijeklo nije moguće utvrditi. Najveće prijetnje proizlaze iz koruptivnih krivičnih djela, poreskih krivičnih djela i organizovanog kriminala, uz dodatno značajan doprinos neovlaštenog prometa droga i prevara.

Procjena prekograničnog rizika ukazuje na to da pojedine susjedne i ekonomski povezane zemlje, posebno Hrvatska, Srbija, Njemačka i Slovenija, predstavljaju značajnije izvore prijetnje, dok su klasične off-shore jurisdikcije i dalje identifikovane kao rizične grupacije, uprkos manjem broju formalno evidentiranih predmeta.

Kada je riječ o sektorima posebno izloženim zloupotrebama za pranje novca, bankarski sektor i tržište nekretnina ostaju najrizičniji, dok su notari, sistemi doznaka i pošte također prepoznati kao relevantni kanali. Većina drugih nadziranih sektora pokazuje srednju do nisku prijetnju, što ukazuje na potrebu za proporcionalnim, ali kontinuiranim nadzorom i jačanjem preventivnih mjera. Sve navedeno potvrđuje potrebu da nadležni organi u BiH nastave razvijati institucionalne kapacitete, unapređivati koordinaciju, te sistemski jačati mehanizme prevencije, detekcije i represije, uz poseban fokus na oblasti i zemlje koje nose najveći rizik.

8. Uloga UIO BiH u sistemu otkrivanja i procesuiranja pranja novca

UIO BiH predstavlja ključnu fiskalnu i kontrolnu instituciju u sistemu sprječavanja i otkrivanja pranja novca, raspolaže operativnim i analitičkim kapacitetima koji direktno utiču na identifikaciju anomalija u trgovinskim i finansijskim tokovima. Kao takva ima mogućnost da prva detektuje obrasce transakcija koji su karakteristični za pranje novca.

UIO kao organ za PDV, akcize i carine ima operativne dodire s pranjem novca kroz: (a) PDV utaje i fiktivne fakture; (b) zloupotrebe povrata PDV-a; (c) krijumčarenje i akcizne prevare; (d) visoko-gotovinske tokove u prometu robe/usluga u sumnjivim situacijama prosljeđuje obavijesti i dokumentaciju FOO-u SIPA-i i tužilaštvima.⁴⁶

U periodu 2017-2021.godine UIO BiH je podnijela 546 izvještaja nadležnim tužilaštvima (izvještaja, dopuna istih te obavještenja i informacija) u kojim je prikazan ukupan iznos štete od 157.777.234,07 KM. Izvještaji od strane UIO BiH su podneseni za KD: Pranje novca, Porezna utaja ili prevara, Nedozvoljeni promet akciznih proizvoda,

⁴⁶ <http://www.sipa.gov.ba/hr/o-nama/struktura/organizacijska-struktura/financijsko-obavjestajni-odjel>

Neplaćanje poreza, Nedopuštena/Nedozvoljena trgovina, Krijumčarenje, Krivotvorenje isprave, Carinska prevara, Organizovani kriminal, Zloupotreba položaja ili ovlaštenja, Krivotvorenje službene isprave, Udruživanje radi činjenja krivičnih djela, Krivotvorenje ili uništavanje poslovnih ili trgovačkih knjiga ili isprava, Zloupotreba ovlaštenja u privredi, Obmanjivanje kupaca, Pomaganje, Organizovanje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe.⁴⁷

8.1. Izdefinisani modaliteti otkrivanja pranja novca od strane UIO BiH

U nastavku je dat pregled modaliteta vezanih za KD iz nadležnosti UIO BiH za period od 01.01.2017. godine do 31.12.2021. godine i to prvenstveno za imovinski motivisana KD kojim se stižu najveći iznosi⁴⁸:

- Neprikazani promet/realizacija po ispostavljenim, a neevidentiranim fakturama u knjigovodstvenim evidencijama - isti nije prijavljen putem podnesenih prijava samooporezivanja UIO BiH;
- Neprikazani promet/realizacija (manjak dobara) za promet dobara nisu sačinjene izlazne fakture, niti je poslovni događaj evidentiran u knjigovodstvenim evidencijama, niti je promet prijavljen UIO BiH;
- Sačinjavanje lažnih faktura (fiktivni promet) sa iskazanom manjom vrijednošću robe, odnosno sa lažno iskazanim odobrenim popustom na cijenu - rabatom, čime su stvarne zalihe robe u knjigovodstvenim evidencijama razdužene po nižoj vrijednosti od stvarno realizovane, te time umanjena poreska osnovica na koji način je umanjena i obaveza plaćanja PDV-a u iznosu PDV-a na rabat;
- Neosnovano korištenje ulaznog PDV-a: Registracija i upis u Jedinstveni registar obveznika indirektnih poreza u cilju lažnog prikazivanja pretplate/kredita u mjesečnim PDV prijavama radi neosnovanog traženja i ostvarivanja povrata PDV-a;
- Neosnovano korištenje ulaznog PDV-a na osnovu pribavljanja dokumentacije lažnog sadržaja – faktura o nabavci dobara, odnosno faktura koju nije pratio promet dobara (fiktivni promet), te uključivanje u lanac prometa „fantomске firme“ (nedostupne/fiktivne firme koje ne obavljaju bilo kakav promet, ali predaju PDV prijave) gdje fiktivna firma služi kao sredstvo za umanjivanje PDV obaveza;
- Neosnovano korištenje ulaznog PDV-a na osnovu pribavljanja dokumentacije lažnog sadržaja – faktura o nabavci dobara, odnosno faktura koju nije pratio promet dobara (fiktivni promet) i na taj način umanjivanje obaveza po osnovu PDV-a;
- Netačno unošenje podataka u poslovne knjige, evidentiranjem duplih ulaznih faktura i lažno uvećavanje vrijednosti iskazanih u knjizi ulaznih faktura, umanjivanje zaduženja u trgovačkim knjigama bez dokumenta, što za posljedicu ima umanjene poreske osnovice i obaveza plaćanja PDV-a;

⁴⁷ Dopune procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u BiH za period 2022-2024.godina; <http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=24241&langTag=bs-BA> (pristupljeno 02.11.2025.godine)

⁴⁸Ibid, detaljan pregled modaliteta vezanih za KD iz nadležnosti UIO BiH dat je na strani 19.

- Onemogućavanje sudskim izvršiteljima da zaplijene založene pokretne stvari i iste predaju UIO BiH u cilju prodaje i namirenja duga indirektnih poreza, a na osnovu zaključenog Ugovora o zasnivanju založnog prava na pokretnim stvarima, za šta je na osnovu ponuđene imovine kao sredstva obezbeđenja plaćanja duga odobreno plaćanje duga u ratama, te je takvim radnjama onemogućena naplata prijavljenog poreza propisanog PDV zakonodavstvom BiH;
- Izbjegavanje plaćanja davanja propisanih PDV zakonodavstvom BiH nepružanjem zahtjevanih podataka ili pružanjem lažnih podataka o svojim stečenim oporezivim prihodima koji su od uticaja na utvrđivanje iznosa obaveza, kao i podnošenje neistinitih poreskih prijava u namjeri ostvarivanja prava na povrat ili kredit po osnovu indirektnih poreza propisanih PDV zakonodavstvom BiH;
- Određeni uvoznici duhana u listu, navedeni duhan prodaju većem broju pravnih subjekata na području BiH koji dalje „sporni duhan“ distribuiraju na nelegalno tržište pri tome stižući veliku materijalnu korist, a riječ je o značajnim količinama duhana te višemilionskoj šteti po budžete u BiH. Nakon analitičke obrade prikupljenih saznanja i informacija, a što potvrđuje i dosadašnja praksa UIO BiH, vidljivo je da su u lancu prometa duhana, kao krajnji kupci koji dalje duhan plasiraju na nelegalno tržište, najčešće pravne osobe koje su nedostupne poreskim organima i koje najčešće ne posjeduju poslovnu dokumentaciju a koja de iure egzistiraju u pravnom prometu, tzv. spavači, a što je u poresko-pravnoj praksi poznato pod nazivom tzv. fenix prevare. Naime, navedene pravne osobe nisu brisane iz javnih registara pravnih osoba i de facto ne obavljaju legalnu poslovnu aktivnost, već se samo koriste kao sredstvo za sticanje robe, u konkretnom slučaju duhana, budući da propisi koji regulišu ovu materiju obligatorno propisuju da se obrađeni duhan u listu može isključivo prometovati samo pravnim osobama. Postupajući na gore opisani način, pravne i fizičke osobe koje posjeduju pečate i imaju pristup bankovnim računima od pravnih osoba - spavača, na ovakav način „izigravaju“ obligatornu zakonsku normu (u pravnoj teoriji i praksi poznato pod nazivom *fraus legis*), te dolaze u posjed obrađene količine duhana koji dalje plasiraju na nelegalno tržište duhana i duhanskih prerađevina;
- Prilikom ulaska u carinsko područje BiH poreski obveznik je carinskim organima BiH prijavio robu za tranzit kroz carinsko područje BiH, gdje se radilo o visokotarifnoj robi koja, između ostalog, podliježe plaćanju akcize. Prilikom izlaska iz carinskog područja BiH poreski obveznik je carinskim organima BiH prijavio izlaz naprijed navedene robe;
- Osumnjičeni podnio UIO mjesečne PDV prijave o samooporezivanju u ime i za račun pravnog lica sa neistinitim sadržajem, nepružajući zahtjevane podatke, odnosno pružajući lažne podatke u podnesenim PDV prijavama o samooporezivanju, na način da je neevidentirajući vrijednost utvrđenog manjka robe, sirovina i repromaterijala na stanju zaliha i pripadajući PDV, propustio da izvrši obračun pripadajućeg PDV-a na utvrđeni manjak i da navedeni iznos PDV-a, prijavi i plati UIO;
- Organizovanje nabavke i uvoza određene vrste robe iz drugih zemalja u BiH, prikazujući da su nabavke vršene od offshore kompanije za koju je utvrđeno da se radi o fiktivnoj kompaniji, prilažući lažne fakture sa umanjenom vrijednošću

uvezene robe, a ne fakture sa stvarnom vrijednošću robe i od stvarnog dobavljača, a sve u namjeri izbjegavanja plaćanja carine i drugih dažbina koje se plaćaju prilikom uvoza robe u carinsko područje BiH, u manjem iznosu.

- Iskazivanje fiktivne nabavke i isporuke dobara i usluga, definisane odredbama člana 64. Zakona o PDV-u, koje nabavke i isporuke u stvarnosti nisu izvršene i u vezi sa iskazanim fiktivnim prometom, podnošenje poreskih prijava neistinitog sadržaja sa iskazanim iznosom za poreski kredit;

Metode pranja novca obuhvataju i tradicionalne i savremenije tipologije koje se često međusobno nadopunjavaju. Zato je važno pratiti trendove i spriječiti da kriminalci budu korak ispred. U konačnici, samo kontinuiranim usavršavanjem znanja, saradnjom nadležnih institucija i pravovremenim reagovanjem moguće je smanjiti prostor za zloupotrebe i efikasno zaštititi finansijski sistem.

Zaključak

UIO BiH predstavlja jedan od najvažnijih stubova sistema borbe protiv pranja novca. Njena uloga je nezamjenjiva zbog obima podataka kojima raspolaže, pristupa visokorizičnim sektorima i mogućnosti otkrivanja sumnjivih finansijskih obrazaca. Kao institucija koja se nalazi na prvoj liniji kontakta s prekograničnim tokovima robe, kapitala i gotovine, UIO BiH ima ključnu preventivnu i operativnu funkciju.

Kada je riječ o sektorima posebno izloženim zloupotrebama za pranje novca, bankarski sektor i tržište nekretnina ostaju najrizičniji, dok su notari, sistemi doznaka i pošte također prepoznati kao relevantni kanali. Većina drugih nadziranih sektora pokazuje srednju do nisku prijetnju, što ukazuje na potrebu za proporcionalnim, ali kontinuiranim nadzorom i jačanjem preventivnih mjera.

Operativni indikatori za rad UIO BiH uključuju zloupotrebu konsultantskih usluga za prikrivanje porijekla novca putem fiktivnih faktura, pojačana ulaganja u nekretnine kroz fiktivne firme i pozajmice vlasnika, potrebu jačanja kapaciteta istražitelja za finansijske istrage i oduzimanje imovine, te važnost granične kontrole i nadzora prenosa gotovine radi sprječavanja prekograničnog pranja novca. Sve navedeno potvrđuje potrebu da nadležni organi u BiH nastave razvijati institucionalne kapacitete, unapređivati koordinaciju, te sistemski jačati mehanizme prevencije, detekcije i represije, uz poseban fokus na oblasti i zemlje koje nose najveći rizik.

Zbog širokog spektra tehnika koje se mogu kombinovati u svim fazama pranja novca, od inicijalnog plasiranja do finalne integracije, finansijski sistem ostaje pod stalnim pritiskom kriminalnih struktura. Stoga je neophodno kontinuirano unapređivanje mehanizama nadzora, jačanje kapaciteta institucija i razvoj modernih alata za praćenje transakcija kako bi se pravovremeno otkrile sumnjive aktivnosti i spriječila zloupotreba finansijskog sistema. BiH uveliko kasni s uspostavljanjem Registara stvarnih vlasnika u BiH što je jedan od zahtjeva EU i prioriteta na putu ka EU, jer Registar stvarnih vlasnika kao centralna elektronska baza podataka, treba da sadrži podatke o fizičkim osobama koje su stvarni vlasnici pravnih lica, poput firmi, udruženja i fondacija što ima za cilj spriječiti pranje novca i finansiranje terorizma te osigurati transparentnost vlasničkih struktura.

Ipak, uspješna borba protiv pranja novca zahtijeva stalno usavršavanje analiza rizika, intenziviranje međunarodne saradnje i modernizaciju digitalnih sistema UIO BiH. Samo tako može se odgovoriti na izazove savremenih kriminalnih mreža koje koriste sofisticirane metode prikrivanja ilegalnog kapitala u kojima UIO BiH igra najvažniju ulogu.

LITERATURA

Publikacije

1. Bošković G., *Pranje novca*, Beograd, 2005. godina;
2. Cartwright R., Amarhauser K., *Globalna inicijativa organizovanog kriminala, Ilegalni finansijski tokovi u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji*, 2022.godina;
3. Cindori S., „*Sustav sprječavanja pranja novca*“, Financijska teorija i praksa, 2007.godina
4. Council of Europe, *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures Bosna i Hercegovina*, 2024.godina.
5. Kulić M., *Pranje novca, privredni kriminal i korupcija*, Institut za sociološka i kriminološka istraživanja, Beograd, 2001.godina;
6. Masnjak B., Kaselj Z., *Sprečavanje pranja novca*, Zagreb, 1998.godina;
7. Ministarstvo financija Republike Hrvatske, *Opće smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma*, Zagreb, 2020. godina;
8. Ministarstvo bezbjednosti BiH, *Dopune procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u BiH za period 2022-2024. godinu*, 2023.godina
9. Petković, A., *Forenzička revizija: kriminalne radnje u finansijskim izveštajima*, Novi Sad, 2010.godina;
10. SIPA, *Pranje novca i financiranje terorističkih aktivnosti, Statistički podaci i otkrivene tipologije u 2024. godini*, 2025.godina;
11. Škulić, M., *Organizovani kriminalitet, pojam i krivičnoprocesni aspekti*, Beograd, 2003. godina;

Pravni izvori:

1. Direktiva (EU) 2015/849 Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. maja 2015. o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma;
2. Direktiva 2005/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća;
3. Direktive Komisije 2006/70/EZ;
4. Direktiva (EU) 2009/138/EZ;
5. Direktiva (EU) 2013/36/EU;
6. Direktiva (EU) 2018/843 Evropskog parlamenta i Vijeća od 30. maja 2018.godine;
7. Uredba (EU) 2018/1672 Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2018.godine;

8. Uredba (EZ) br. 1889/2005;
9. Uredba (EU) br. 648/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća;
10. Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, ("Službeni glasnik BiH", br. 13/2024),

Internet izvori:

1. <https://www.eca.europa.eu>;
2. <https://www.imf.org/en>;
3. <https://www.hnb.hr>;
4. <https://www.fatf-gafi.org>;
5. <https://www.mpr.gov.ba>;
6. <https://mfin.gov.hr>;
7. <https://www.coe.int/en/web/moneyval/home>;
8. <https://www.coe.int/bs/web/sarajevo/-/bosnia-and-herzegovina>;
9. <https://www.capital.ba/borba-protiv-pranja-para-u-bih>;
10. <https://rm.coe.int/report>;
11. <http://www.sipa.gov.ba>;
12. <https://csm.vijeceministara.gov.ba>;
13. <http://msb.gov.ba/dokumenti>;
14. <https://www.uino.gov.ba>.

Nataša Rakanović, LL.M.

PhD student at the Faculty of Law, Džemal Bijedić University of Mostar

Semir Šarić, PhD, Assistant Professor

Faculty of Law, Džemal Bijedić University of Mostar

THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE INDIRECT TAXATION AUTHORITY IN THE SYSTEM OF COMBATING MONEY LAUNDERING IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary: Money laundering represents a modern form of property-related crime aimed at concealing the origin of illegally acquired funds obtained through criminal offences of organized crime, in order to integrate them into legal financial flows. In theory and practice, the money laundering process is most commonly viewed through three interconnected phases: placement, layering, and integration. Each of these phases has its own specific methods and risks, and tax authorities play a significant role in their detection.

In this context, the Indirect Taxation Authority plays a key role in the system of detecting and preventing money laundering, particularly through its organizational units (the Enforcement Sector, the Customs Sector, the Tax Sector). Since tax irregularities almost always accompany illegal financial flows, the control and supervision of tax-related activities enable the identification of suspicious patterns. This includes the identification and analysis of tax irregularities by monitoring unusual tax patterns (sudden increases or decreases in income, false expenses, reporting losses without real basis), as well as the analysis of discrepancies between reported income and the actual living standard of taxpayers. Special oversight is also exercised over high-risk sectors (hospitality, trade, real estate, gambling, cash-based transactions).

Through systematic monitoring, document verification, declaration control and data exchange — including international cooperation — tax authorities become a crucial link in the chain of combating financial crime. The standards and mechanisms prescribed by international organizations impose the obligation to harmonize legislation and strengthen institutional capacities. Bosnia and Herzegovina, through the Indirect Taxation Authority and other competent institutions, is gradually aligning its mechanisms with international frameworks, thereby strengthening the system's resilience to abuse. In this paper, we will conduct relevant research and point out weak points within the system with the aim of improving its effectiveness.

The aim of this paper is to highlight the methods and operational modalities of the Indirect Taxation Authority in the system of detecting and combating money laundering, with emphasis on the integrated application of tax controls, risk analysis, and coordination with other institutions, in order to increase efficiency and strengthen the overall system for detecting and suppressing money laundering. This will undoubtedly contribute to the broader fight against money laundering and uncovering predicate offences related to organized crime.

Key words: Organized crime, money laundering, tax authorities, customs authorities, risk analysis